

Az Újszászi Híradó melléklete

Készítették a középiskola tanárai

Az 1956-os forradalom 50. évfordulójára

*„Áldott legyen a mi kemény magyar sorsunk, mely pusztulásunk veszedelmével
kényszerít rá, hogy mi is az emberiség élén haladjunk.”*

(Balázs Béla)

Írták és szerkesztették a Gimnázium, Műszaki Szakközépiskola és Kollégiuma tanárai:
Bagi Ilona, Barta Zoltánné, Gyárfásné Muhoray Andrea, Kovács Nándor, Müller Gabriella, Szabó László,
Szűrszabó Gabriella, Tóth Péter, Tóth Péterné

Szabó Lőrinc

MEGLEPETÉSEK

I. GYANÚTLAN VERS OKTÓBER 15-ÉN

*Szájon csókol a pillanat,
másik kést üt a szivedig,
a harmadik halk telehold,
szív rózsája a negyedik,*

*van tömör-édes, mint a méz,
van lángvető csipkebokor,
van, mely egy elnémult világ,
van, mely kurjongat, mint a bor,*

*van, melyet észre sem veszünk,
hallhatatlan, sóvár zene,
van mindenütt jelenvaló,
van szétoivó mindenfele,*

*ez tűz, mely Földet nyel körül,
az egy katicát tapos el,
van gyermekkorba kérdező,
van, mely Afrikából felel,*

*van, melyben villájával az
ördög felszúr a föld alól,
van atomgáz, bombahalál-
s van legvégső csömör, mely oly*

*bambán, szeliden néz, olyan
öklen dtetőn és kedvesen,
mint kifliből a svábbogár,
mint kolbászból a birkaszem.*

II. EGY ÉV MÚLVA

*Rá egy hét: pár óra alatt
felnyüzsög az országnyi Boly:
a dermedt Dávid talpraállt
s ledőlt a Góliát-szobor.*

*Sipkákra bimbó nyílt! magyar!
Parittyá benzint röpitett.
"Hacaca!" – szólt a rádió.
éheztük a becsületet.*

*Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjuság!
s a sírt, melyből nép lép ki, már
ámulva nézte a világ.*

*Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!
és nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.*

*Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Terv forrt; gyúlt, égett minden
agy.
Lombikban feszült a jövőnk.
S temettük a halottakat.*

*Ablakunk mind fény, gyertyaláng!
Aztán a setteggő gyanuk.
Még egy éj. S Budapest köré
vashernyók gyűrűje szorult.*

III. DECEMBER KÖZEPE

*Aztán jajdult a hajnal és
reggelre ránkvirradt az est.
A Tízezertalpú tiport
s tótágast táncolt a Groteszk:*

*Ambrus WC-ről, vizavi
akna jött és ágyúgolyó-
ágy mellől szekrény s fal kiment!
"Gimbelem!" szólt a rádió.*

*És Valami tanácskozott
és aztán Ugyanaz megint,
és zuhlott, körben, minden a
Föld zuhlott szokásai szerint;*

*S a talpak jártak. Nem tudom,
már nem tudom, hogy volt s mi
lett.*

*Már nem tudom. De teltek a
napok s az évhosszú hetek:*

*Hallottuk, Ausztriába hogy
húzták a deportált Dunát
s gyárakban ma is puskatűz
ajánlotta a hacacát...*

*De csak szájon csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:
Nem! Rabok tovább nem leszünk
és: Isten áldd meg a magyart!*

Korabeli cikkek

Ötezer méteres tibeti hegyek útjain próbálják ki az új Csepel teherautót

Szabad Nép, 1956. szeptember 9.

A Kínában járt szakbizottság tapasztalatai alapján 1954 végén megkezdődött a munka a Járműfejlesztési Intézetkísérleti üzemében. A kutatómérnököknek olyan motort kellett szerkeszteniök, amely meredek úton teljesítménycsökkenés nélkül megelégszik a hegyi levegővel. De honnan vegyék a hegyi levegőt? Leleményes megoldással „műhegyet” létesítettek, s erről a műhegyről szívhatta a motor az éltető elixírt. A műhegy egy több száz literes hordó volt, szabályozható torokkal. A hordó gyomrában érzékeny műszereket helyeztek el, amelyek pontosan jelezték a hordóban uralkodó légnyomást. Ilyen gondos kísérletek, sok-sok munka után a JÁFI mérnökei elkészítették a négytonnás Csepel-diesel gépkocsi új változatát, a Csepel HD-400-as hegyjáró teherautó terveit.

Páger Antal a demokráciánkat választotta

Szabad Nép, 1956. szeptember 4.

Mint elmondotta, kereken 12 esztendő telt külföldön, ebből az utóbbi 9 évet Argentínában, Buenos Airesben. Először festéssel próbálkozott, majd egy, az ott élő magyarokból álló színtársulat vezetője lett. A társulat tagjai közé tartozott Vaszary Pirokska, Eszenyi Olga, Hajmássy Miklós és mások. Sokan szeretnének hazatérni, sok értékes emberünk kallódik odakint. Egy részüknek nincsenek anyagi gondjai, de fáradtak, nem akarnak tudni másról, mint a hazatérésről.

A magyar televízió fejlesztéséről

Szabad Nép, 1956. szeptember 5.

A Magyar Televízió Vállalat Angliából rendelt egy televíziós gépkocsit, de készül már a magyar gyártmányú gépkocsi is. Az Ikarus által elkészített különleges autóbusz most van bejáratáson. A televíziós gépkocsikban kis stúdió van, amely a helyszíni képfelvételt a hangfelvétellel együtt továbbítja a mikrohullámú vevőhöz. A helyszíni közvetítés képeit itt ellenőrzik és innen továbbítják az adást az adótoronyba. A tervek szerint már az idén, az év végén helyszíni felvételeket, jövő tavasszal pedig már futballmérkőzéseket is közvetítenek. 1957-ben tehát már változatos, érdekes műsort sugároz a Széchenyi-hegyi adóállomás.

Hogyan öltözködhetünk ízlésesen?

Esti Budapest, 1956. május 20.

Minden nő szeretne szépen öltözködni. Ehhez elsősorban ízlés, másodsorban pénz kell.

Szándékosan írtam e két dolgot ebben a sorrendben. Mert a legdivatosabb, legszebb ruhadarabokat gondolkodás nélkül magára szedő nő rosszabbul öltözködik, mint az, aki kevesebb pénzből, de jól megfontoltan vásárolja ruhadarabjait. Minél jobb az ízlésünk, annál kevesebb pénzből tudunk divatosan, jól öltözködni.

Pont tíz éve avatták fel a Szabadság-hidat

Szabad Nép, 1956. augusztus 21.

Az idén lenne 60 éves a Dimitrov teret és a Gellért teret összekötő, szép dunai hidunk, a Szabadság-híd. Az annak idején Ferenc József-ről elnevezett hidat 1896-ban adták át a forgalomnak. A külső vonásaiban a Lánchídra hasonlító, gyönyörű építményt a magyar mérnöki kar egyik büszkesége, Feketeházy János tervezte. Külön nevezetessége, hogy ez volt Magyarországon az első folytvásból készült hídszerkezet, előtte csak úgynevezett hegesztett vasból készült hidakat építettek nálunk. A húsz méter széles híd három nyílásúnak épült, és különleges, merész megoldásával vonta magára a szakemberek figyelmét. Érdekessége még, hogy a főtartók mindkét végén 600-600 tonna nyersvas-tömeget helyeztek el, amelyek úgy tartják egyensúlyban a híd szerkezetét, mintha egy pontos mérleg két serpenyőjébe egyforma súlyt helyeznének.

A szép hidat Budapest ostromakor 28 helyen tűzérési lövegek találták, súlyosan megsérült, majd a légítamadások során újabb találatok érték. 1945. január 17-én pedig a német parancsnokság a híd vasszerkezetének középső részét - mintegy 140 méteres szakaszt - felrobbantotta.

Szovjet tengerészek magyar uszályokat mentettek meg

Szabad Nép, 1956. május 12.

A Taman nevű szovjet gőzös az egyik román kikötőben hírt kapott arról, hogy magyar uszályok leszakadtak horgonyukról és sziklás partok felé sodródnak. A magyar uszályokat pusztulás fenyegette, ezért a szovjet gőzös legénysége elhatározta, hogy haladéktalanul segítségükre siet. Éjszaka akadtak rá a sodródó uszályokra, és sikerült fedélzetükre venni a magyar uszályok legénységét. Ez éppen a pusztulást jelentő sziklaktól 15 méterre történt. A 710. számú uszályt és a 84. számú benzin-tartályhajót biztos helyre vontatták, majd átadták a Komárom nevű magyar gőzösnek.

A mentésben kitűnt Boriszov, a Taman kapitánya. Azojan főgépész, Hrjapin kapitányhelyettes, Gordejev fedélzetmester, Szavka főmotorgépész, valamint Szemjonov, Pusztovogar, Burcev és a legénység több más matróztagja. A magyar hajósok hálásan megköszönték a segítséget.

Szerkesztette:

Gyáfrásné Muhoray Andrea

A hétköznapi élet Magyarországon az 1950-es években

Életmód, fogyasztás, háztartás

Az 1945-öt követő évtized során a falvakban és a városokban élők szokásai, életformája, életvitele között a meghatározó különbségek fennmaradtak. Az első évtizedet alapvetően a tradíciók továbbélése, a mérsékelt ütemű modernizálódás és az önellátás jellemezte.

A fogyasztás szerkezete folyamatosan változott. Az ötvenes évek első felében az erőltetett iparosítás következtében a hadigazdálkodás állapotai visszatértek, az alapvető élelmiszer- és ruházati cikkek időről időre beszerezhetetlenné váltak. A falusi háztartások esetében az élelmiszer-ellátás valamivel kiegyenlítettebb volt, mint a városi háztartásoké. A fogyasztói magatartás a korszak során folyamatosan változott. A fogyasztást befolyásolták az életkörülmények különbségei, a munkavégzés jellege, a család lakóhelye is. A tartós fogyasztási cikkek vásárlásában az ötvenes évek második feléig a bútort, a kerékpárt, a kályhát és hagyományos tűzhelyeket, a motor-kerékpárt és a rádiót dominálták.

Jelentősen változott a háztartások nagysága és szerkezete is. Fokozatosan általánossá és elfogadottá vált, hogy a fiatal házaspár önálló családi házban kezdi meg életét. A háztartásvezetéssel kapcsolatos szokások és normák átalakulásában jelentős fáziseltolódás volt megfigyelhető a falvakban és a városokban, hiszen a kétkeresős családmódellet a városi háztartásokban valamivel korábban és gyorsabban vált általánossá, mint a falvakban. Kialakult a „dolgozó nő eszménye”, aki nappal gazdasági munkát végez, mint a férfi, este pedig főz, mos, varr, gyermekeit neveli.

A motorizáció kibontakozása Magyarországon viszonylag lassú és megkésített volt. A személygépkocsi állomány 1950-ben 13054 darab volt. Ez a következő évek során mintegy 5000 darabbal csökkent. A gépkocsi-kereskedelem az ötvenes évek első felében lényegében megszűnt, magántulajdonban mindössze 1-2000 autó maradt.

Lakásviszonyok, lakáskörülmények

1945 után hazánkban még tovább élt három alapvető lakástípus, a polgári, a munkás és a paraszti otthonkultúra. A lakásállomány 1941 és 1960 között mérsékelt növekedést mutatott. 1949 és 1956 között kiterjedté vált a nagy lakások megosztásával kialakított társbérlet intézménye.

Az elvek szintjén mindenkinek egyenlő esélyei voltak a la-

„Nők a gépek mellett. 1950-ben egész iparunkban 25% volt a nők aránya. 1954-ig az iparban dolgozó nők száma megkétszereződik. Az építőiparban dolgozó nők száma az eddiginek majdnem tízszerese, a közlekedésben dolgozóké pedig az eddigi háromszorosa lesz”

„Új munkásházak Budapesten”

káshoz jutásra, a gyakorlatban azonban az állam csak a városi lakásépítést támogatta jelentős kedvezményekkel, a falusiakat nem.

A lakások többsége már téglából épített egyszobás, félkomfortos vagy komfort nélküli volt.

A fűtéshez elsősorban szén-és fatüzelésű kályhákat használtak.

A leggyorsabban a villamos áram elérhetősége bővült, a fürdőszoba, a WC, a vezetékes víz hozzáférhetősége korlátozott maradt.

A munkás-és a paraszti lakásokban a konyha kiemelt szerepe a térhasználatban lassan mérséklődött, a szobák számának növekedése lehetővé tette a tevékenységek elkülönítését.

A lakásberendezés megváltoztatásának, a lakásfelszerelés modernizálásának az ötvenes években a meglehetősen szűk kínálat gátat szabott.

Öltözködés, divat

1950-re már nemcsak elitelendővé vált az „öncélú divatozás”, de elvetendő burzsoá szokássá minősítették a kalap és a nyakkendő viseletét, a női ruhák díszítését fodorral vagy mélyebb dekoltázssal, a rúzs és körömlakk használatát is. A követhető női és férfiideál a munkásnő- és férfi volt.

A tipikus ruhadarabok közé tartozott a zöld vagy szürke lódenkabát, az úgynevezett micisapka és svájcisapka, a nők többsége kartonruhát vagy szoknyát és kockás flanelblúzt viselt. Mindezek egyhangúságát az úgynevezett „jampecdivat” (csónadrág, színes ing, mintás nyakkendő, vastag talpú cipő, szűk szoknya) próbálta megtörni, felemás sikerrel.

Táplálkozás, étkezési és étrendi szokások

A jövedelemviszonyok különbségei az étkezési szokások eltéréseit többé-kevésbé fenntartották. Az alacsonyabb jövedelműek nyilvánvalóan kevesebbet fordítottak élelmiszerekre, ezért táplálkozásukban előtérbe kerültek az olcsó, nagyobb mennyiségben beszerezhető, magas kalóriatartalmú élelmiszerek.

A hétköznapi étrendre a hagyományosnak tekintett magyar konyha ételeihez való ragaszkodás a jellemző a negyvenes-ötvenes években. Az életmódban bekövetkezett változásokat, az étrendi szokások átalakulását a társadalmi változások, ezen belül is a nők ötvenes évektől egyre kiterjedtebbé váló munkába állása gyorsította fel.

A megváltozott viszonyok következtében a déli ebéd napi főétkezés szerepe mérséklődött, ezt részben a vacsora vette át, amely frissen főzött vagy korábban készített meleg ételből állt.

Szokásrendszer és szabadidő

Az életmód változásaival, az életritmus gyorsulásával párhuzamosan változtak a szabadidő eltöltésének szokásai is, bár a magyar társadalomra a korszak során általában jellemző volt a munkacentrikus életszemlélet, így a „dologtalan időtöltést” különösen a paraszti- falusi társadalmakban nem becsülték túlságosan sokra.

Az értelmiségiek körében népszerű szórakozási lehetőség a színház, az olvasás, a hangverseny- és operalátogatás. A kispolgárság és a munkások esetében pedig a mozi, az olvasás és sport.

„A munkásokból és parasztokból a felszabadulás után új közönsége támadt a megújított művészetnek. Képünk a dolgozók egy csoportját ábrázolja az egyik kiállításon”

A negyvenes-ötvenes évek tömegkultúrájának legfontosabb eleme a sport volt. A magyar sportolók a háború utáni másfél-két évtizedben számos európai és világversenyen értek el sikereket. Az 1952-es helsinki olimpián a magyar sportolók 16 aranyérmert nyertek. Ekkor aratta sorozatos győzelmeit a magyar futballválogatott (aranycsapat).

A hazai sportrendezvényeken való részvétel igen népszerű szabadidős tevékenységnek számított.

Gyáfrásné Muhoray Andrea

'56 a tankönyvekben

Az 1956-os forradalom eseményeivel először nyolcadik osztályban találkoznak a diákok, majd visszatérnek részletesebben a témához a középiskola tizenkettedik osztályában. Az utóbbi évekig (2004-ig), hogy mi maradt meg a fejükben, az nagyban függött attól, hogy milyen tankönyvből tanultak, és tanáruk milyen attitűdből közelítette meg az eseményeket. 2005-től megváltozott a történelem érettségi követelménye, így a diákok és tanáraik kénytelenek elmélyültebben foglalkozni ezzel a témával is, pedig a gyerekek többsége idegenkedik 1956-tól. Viszolyog a témától, mert az elmúlt évek eldurvuló közéleti, politikai összecsapásai besározták a magyar történelem ezen lapjait.

A tanárok ismételtelen óvatosan fogalmaznak, pedig itt nagy szükség lenne az őszinte szóra, az árnyalt, körültekintő véleményformálásra.

1989-ig az iskolákban ellenforradalomként tanították az 1956-ban történeteket. A korabeli történelemkönyvek a kor ideológiájának és elvárásának megfelelően mutatták be az akkor történeteket. Ilyen és ehhez hasonló kifejezéseket használtak: „A revizionista csoport október 23-ra tömeggyűlést szervezett. ... A tömegbe elvegyült szervezett ellenforradalmi csoportok nacionalista és szovjetellenes jelszavakat dobtak be, ... Október végén visszaállították a többpártrendszert, a koalíciós kormányzati formát. Ettől kezdve azonban a burzsoá reformációs erők már a revizionistákat is kezdték félreállítani (mondván, ők is kommunisták voltak) ... megalakult számos szélsőjobboldali párt ... vidéken még a nyilaskezes mozgalom is szervezkedni kezdett...”

1956 hivatalos megítélésében a fordulatot 1989-ben a 168 órában elhangzott *Pozsgay Imre* interjú adott. Az akkori Hazafias Népfrent elnöke – korábbi oktatási miniszter –, nevezte 1956-ot a hivatalos, befolyásos pártvezetők közül először népfelkelésnek. Ezzel „megsértette” a Kádár-rendszer egyik sarkalatos ideológiai alapját, nyílt kihívást intézve az MSZMP konzervatív vonala felé.

Az 1989-ben bekövetkező rendszerváltás átértékelte történelemtanításunkat is. Ennek egy, de nem lényegtelen eleme volt az 1956-os forradalom megítélése, bemutatása. A történelemtanítás évekig nem tudott megfelelően alkalmazkodni az új kihívásokhoz, követelményekhez. A tanártól diákjai mindenkor elvárják a tárgyilagosságot, a pontos ismereteket.

A tanárok többsége nem biztos, hogy rendelkezett ezzel, hisz minden ezzel kapcsolatos „hivatalos ismerete” és a hozzáférhető, nyilvános szakirodalom a rendszerváltás előtti álláspontot mutatta be. A rendszerváltás viharos és túlfűtött légkörében a politikai konfrontáció elkerülése érdekében a tankönyvkiadók 1945. szeptember 2.-val lezárták a 12.-es középiskolai történelemkönyveket a tanároknak bízván azt, hogy mit és hogyan tanítanak meg diákjaiknak a XX. század második feléről.

Valamit mégis kellett a diákoknak tanítani, valamit a kezükbe kellett adni, így segédkönyv címen kronológia és fogalomgyűjteményeket adtak ki, néhány mondatos vázlatlalt megtoldva. Két-három éven keresztül senki sem vállalkozott a 12.-es középiskolai tankönyv megírására. Az időközben megjelenő kiadványok, az egyre színvonalasabb történelmi munkák elősegítették a tanárok munkáját, de a diákok tankönyv gondjait nem oldották meg. A rendszerváltás után

négy-öt évvel megjelenő tankönyvek azonnal politikai támadások ösztöztetőbe kerültek, szinte mindenki elégedetlen volt. A liberálisok szerint nem volt elég liberális, a konzervatívok szerint túl liberális volt, és minden társadalmi csoport a saját ízlése, érzelme szerint kívánta a történelemoktatást megreformálni. Mindenki a maga igazát kereste és akarta a gyerekek fejébe ültetni.

Ez is elmúlt.

2005-ben a hivatalos tankönyvjegyzékben 38 nyolcadikos és több mint 50 tizenkettedikes történelemkönyv szerepel. Ezek között van szöveggyűjtemény, feladatlap is. Ez a másik véglet, a bőség zavara. A kiadványok nagyon eltérő színvonalúak.

A tankönyvek 1956 történelmi jelentőségének megítélésében lényegében nem különböznek. Az események tálalásában annál inkább.

Az általános iskolás tankönyvek legtöbbször inkább érzelmi oldalról közelíti meg az eseményeket, a korabeli napok hangulatát próbálja érzékeltetni a tanulókkal.

„A 200 ezer főnyire duzzadt tömeg áthömpölygött a Kossuth Lajos térré, ahol Nagy Imrét akarták hallani. Közben a tömeg egyre felszabadultabban zúgta jelszavait: *Rákosit* a Dunába, Nagy Imrét a kormányba! Aki magyar velünk tart! Ruzsik haza! Most vagy soha!”

A középiskolások történelemkönyvei kevésbé alapoznak a hangulati elemekre, de nem mentesek attól, inkább próbálkoznak az események részletes rögzítésével és az összefüggések, előzmények, következmények bemutatásával. Ezekben a könyvekben nagyobb hangsúlyt kap az is, hogy mi történt október 23-a és november 4-e között a „szabad és demokratikus Magyarország”. A száraz felsorolást csak néhány könyv töri meg dokumentumrészletekkel, képekkel, anekdotákkal, mint a közvetlen előzményekről szólva például:

„Látva a temetés tüntetés jellegét, így szólt *Rajk* egyik régi jó ismerője: Szegény Laci, ha ezt látná, de közénk lövetne.”

A tankönyvek leckéit egymás után olvasva az ember érzi, tudja, hogy ugyanarról írnak, mégis mintha más lenne egy-egy könyvnek az esszenciája. Ezt érzékeltetni a forradalom egy szélsőséges eseményének bemutatásán keresztül lehet.

Első könyv: „Október 30-án a fegyveres felkelők támadást indítottak a Köztársaság téri párház ellen, mert információik szerint ott politikai elítélteket tartottak fogva. Bentről, a biztonságos fedezékből az ÁVH-sok sokáig ellenálltak, és fegyvertelen ápolónőkre is tüzet nyitottak. A párház be-

vétele után a felháborodott tömeg a védők közül többet meglincsel. A pártvezetők közül az ostrom során - máig tisztázatlan körülmények között - súlyosan megsebesült *Mező Imre*, és a kórházba szállítás után meghalt.”

Második könyv szöveg és kép együttese:

„A Budapesti Pártbizottság Köztársaság téri épületét a közvélemény - nem alaptalanul - a feloszlatott ÁVH és a pártapparátus forradalomellenes központjának tekintette. A szabadságharcosok és a pártbizottság fegyveresei között - október 30-án délelőtt - összeütközésre került sor. Ezt követően megostromolták, és véres harc után elfoglalták a párházat. A felbőszült tömeg 24 főt meglincsel. Életét vesztette *Mező Imre* is, aki Nagy Imre támogatója volt.”

Kivégzések a Köztársaság téren, 1956. október 30. A Köztársaság téri harcokra később rengeteget hivatkozott a forradalmat leverő hatalom, itt ugyanis szokatlan méretű népítéletre került sor: Az ostrom után több védőt az utcán meglincseltek

Harmadik könyv, kép és némi szöveges magyarázat:

„Október 30-án ... Ugyanazon a napon egyes forradalmár csoportok, akik nem fogadták el a kormányt, megostromolták a budapesti pártközpont Köztársaság téri székházát.

Az, hogy a történelemkönyvek alapján mit tanulnak meg a diákok, leginkább a pedagógusokon, azok felkészültségén, körültekintésén múlik.

Szabó László

Köztársaság tér, 1956. október 30.

Petőfi Kör sajtóvitája, 1956. június 27.

1956 október 06., Rajk László és társainak újratemetése

1956. október 23., a Sztálin szobor ledöntése

1956. október 23., diákok tüntetése

1956. október 23., a Rádió ostroma

Kecskemét

A tüntetések áttér-
jedtek a vidéki vá-
rosokra is

Salgótarján

1956. október 25., tüntetők az Országház előtt

Menekülés az orvlövészek elől

A Kossuth téri vérengzés áldozatai

Széna tér

Corvin köz

Kövek barikád építéshez

A Ferenc körút és a Tompa utca

Nemzetőrök

Nemzetőr lány

1956. november 4., szovjet csapatok özönlik el az országot

Nagy Imre:
„csapataink harcban állnak...”

Budapest
1956. november 4-én

Nagy Imre a bíróság előtt

Könyvismertető

Charles Gati: *Vesztett illúziók*
(Moszkva, Washington, Budapest és az 1956-os forradalom)

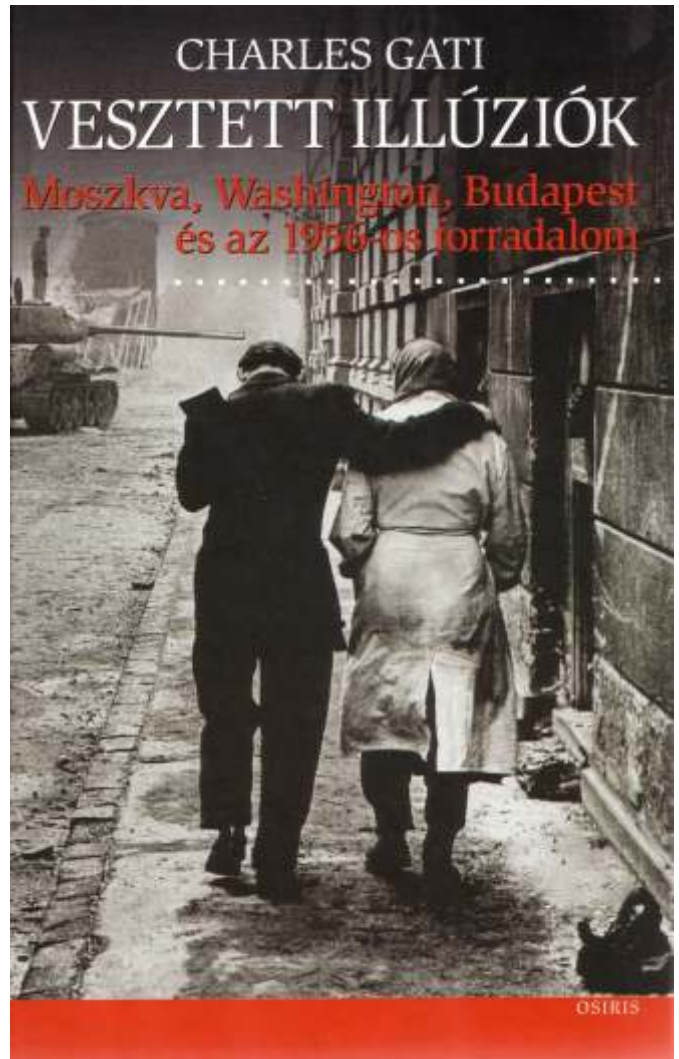
Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc fél százados évfordulójára számos film illetve könyv született azzal az igénnyel, hogy bemutassa '56 igazi arcát, szellemiségét. A rendszerváltás után megnyílt levéltárakban hozzáférhetőkké váltak a korabeli dokumentumok, melyek segítségével számtalan korábban megválaszolatlan (illetve megválaszolhatatlan) kérdésre feleletet kaphatunk. De árnyalja a képet a szemtanú visszaemlékezése is. Azért esett választásom Charles Gati, az USA-ba emigrált magyar újságíró könyvére, a *Vesztett illúziók*-ra, mert az '56-os események szemtanújaként, sőt résztvevőjeként nemcsak a gazdag levéltári anyagra és a téma óriási szakirodalmára, az eseményekben érintett személyekkel készített interjúira támaszkodhatott, hanem önnön élményeire is.

A könyv nem az '56-os legenda újbóli elmesélésére vállalkozik, hanem izgalmas oknyomozásra. Aki nemcsak arra kíváncsi, hogy mi és hogyan történt, hanem arra is, hogy miért, és vajon szükségszerű volt-e a forradalom bukása, annak lebilincselő olvasmány lesz Charles Gati könyve. Ő ugyanis épp ezeket a kérdéseket állítja vizsgálódása középpontjába, s ezekkel kapcsolatban meglepően új, vitára ingerlő összefüggéseket képes feltárni.

A *Vesztett illúziók* vitatja Klebelsberg Kunonak, a Horthy-korszak híres kultuszminiszterének álláspontját, azt, hogy a nemzet illúzióit tilos szétfoszlatni. Már a könyv címe is jelzi, hogy Gati illúziórombolásra készül: Az író szerint ugyanis egyáltalán nem volt szükségszerű a forradalom és szabadságharc bukása. Az ideális és a lehetséges között okosan navigálva, azaz a túlzottan radikális követelésekből – a teljes függetlenségből és a demokráciából – valamicskét engedve elkerülhető lett volna a szovjet katonai beavatkozás. Így a magyarországi változások szépen belesimultak volna a korabeli enyhülési folyamatba.

A könyv az egész 1945-58-ig terjedő időszak magyar történelmét áttekinti, különösen nagy figyelmet fordítva az alakulásában döntő szerepet játszó nemzetközi helyzetre. Eközben hiteles képet nyújt a politikát formálók hatalmi harcáról valamint jelleméről.

Az író leginkább az '56-os események kulcsfigurája, Nagy Imre alakja izgatja. Bemutatja egész politikai pályafutását, el-lentmondásos, mégis rokonszenves alakját. A volt szovjet ügynök hazatérve földosztó miniszterként, később a belügyminiszteri poszton a kitelepítések végrehajtójaként áll előttünk. '52-ben begyűjtési miniszterként vállalja az általa helytelenített politika szolgálatát pusztán elv- és párthűségéből. Miniszterelnökként (1953-55) kezdeményezett reformjaival vívja ki a népszerűséget. Gati kiemeli Nagy Imre nacionalizmusát (!), politikusi tisztességét, ugyanakkor az államférfi gyarlóságai fölött sem húny szemet: az 56-os forradalom első napjaiban az eseményekkel lépést tartani nem tudó politikus, aki a népfelkelésre az ellenforradalom bélyegét süti, aki csaknem egy hetes tétlenségével eljátszotta az egész ország bizalmát. A hajdani reformerből azonban szemünk láttára válik forradalmár, aki őszinte hazaszeretettől vezérelve túllép saját programján, elfogadva a népfelkelők rendszerváltó követeléseit. Ezzel azonban Gati szerint már túllőtt a célon. Ha birtokában lettünk volna az arany középszer horatiusi bölcsességének, beértük volna egy lengyel típusú, lazább alávétessel. Ám hiányzott ez a bölcsesség Nagy Imrétől s a népfelkelőkből egyaránt. A miniszterelnök másik gyengéjét abban látja a szerző, hogy nem bírta kézben tartani az eseményeket: nem volt képes megakadályozni a Köztársaság téri kommunistaellenes atrocitásokat. Gati ezt tartja végzetes hibájának, amellyel végleg eljátszotta Moszkva bizalmát, s így mintegy előidézte a szovjet intervenciót.

Számomra a legtöbb újdonságot az amerikai magatartás elemzése hozta. A szerző rámutat arra a felelőtlenségre és két-színűségre, ami az Egyesült Államok magyar politikáját jellemezte. A „felszabadítási” retorika és a Szabad Európa Rádió minden fedezet nélküli biztatása a felkelőknek a konkrét támogatás helyett csak ártott a forradalom és szabadságharc ügyének. Ezt az amerikai magatartást részben a magyar helyzetben való teljes gyanútlanág, részben az önzés motiválta. A republikánusok és demokraták közötti pártharc valamint az elnökválasztási kampány elterelte a figyelmet az óceánon túli kis ország dávidi küzdelméről. Nixon cinikus megjegyzése pedig világossá tette, hogy az amerikai propagandának még kapóra is jött, hogy a szovjet agresszor áldozatává vált egy kelet-európai csatlós ország. Enyhíti az amerikai magatartás megítélését a 80 ezer magyar menekült nagylelkű befogadása.

'56 novemberében a felkelés bukása után többféle illúzió foszlott szét: a felkelőké, akik hitték, hogy elérhetik merész céljaikat; a magyar emigránsoké, akik abban a hitben táplálták a reményt a Szabad Európa Rádióon keresztül, hogy Washington valóban tud is segíteni; végül az amerikaiaké, akik váltig állították, hogy a problémákat nem enyhíteni kell, hanem megoldani.

Gati nemcsak elemzi az eseményeket, hanem tanulságot levonva tanít is: a múlt józan szemléletére, megfontolt, bölcs politizálásra – realpolitikára a légvárépítés helyett, hogy nyugodtabban, jobban élhessünk.

Bagi Ilona

Sortűz Tiszakécskén, 1956. október 27-én

1989 óta emlékezünk meg '56-ról. Valószínűleg a magyar polgárok többsége nincs tisztában azzal, hogy nem csupán Budapesten érte sortűz a békésen felvonuló embereket. 1956. október 23-a után az ország több mint ötven településén avatkozott az eseményekbe az önkényuralom erőszakos cselekedeteivel, és követelt halálos áldozatokat. Amikor tehát az '56-ban történtekről beszélünk, és ezek elszünetéről megemlékezünk, akkor olyan településeken történekről is szólunk, mint pl.: Kiskőrös, Cegléd, Csongrád, Kecskemét, Salgótarján, Barcs, Keszthely, Debrecen és még hosszan sorolhatnánk.

A budapesti események hírére 1956. október 27-én Tiszakécskén is nyugtalanná vált a hangulat. A szabadságvágy hívta az utcára Kécske lakosait, akik örömmel, lelkesedve csatlakoztak a békés tömeghez. Kb. fél 12-re értek az országzászlóhoz, ami akkor a mai városháza és a római katolikus templom előtt állt. Az ekkorra 1500-2000 főre nőtt tömeg itt tartotta meg ünnepségét, amelyen a Szózat elhangzása után a gazdák és a diákok ismertették követeléseiket. Ezt követően a higgadt tömeg énekelni kezdte a Himnuszt. Ekkor következett be az, amire nem számítottak.

Kecskemétről érkezett a repülő, amely előbb megkerülte a falut, majd Szolnok felől fordulva felderítette a települést. Visszatérve figyelmeztető lövés nélkül géppuskából és gépágyúból sorozatlövést adott le a tömegre. Ezután még legalább kétszer fordult vissza, és ismételten a fegyvertelen emberek közé lőtt, 110 sebesültet és 18 halottat hagyva maga után.

Ma is sokan élnek azok közül, akik ott voltak és látták, mi történt. Közülük Kovács Miklós – szülei mesterségét – folytatva a mai napig is képfestőként dolgozik. 1928. április 13-án született Újkécskén. 1949-51 között volt katona. Ezután Pestre került, ahol egy textilgyárban dolgozott. 1956. október 20-a körül költözött végleg Kécskére. Így emlékezik vissza az 1956. október 27-i történetekre:

- Azon a napon festettünk a műhelyben, amely a mostani Béke utcán volt akkoriban. Sok víz kellett a főlöszleges festék kimosásához. Hatalmas kádunk volt, órákba telt a vízcsere. Amíg várahoztam, hallottam, hogy a permetezőgyárból mennek a vasútállomás felé. Még elindítottam a vizet, körbementek, már a Kőrösi utcáról hallottam a Kossuth nótát. A Parti iskolánál Orosz Zoltán vette át a petíciót, amit az emberek a kormánynak akartak eljuttatni. Az egyik ember kiabált: Hol a Burkus? Mindenki munkás ruhában volt. Én a kb. három-négyszáz fős tömeg szélére kerültem. A Parti iskola előtt volt egy kis híd, előtte állt Orosz György motorja, akörül ácsorgott két ember, én is oda csatlakoztam. Inkább csak láttam, mint hallottam, mi történik. A repülőgépet már korábban is észrevettem, de nem gondoltam arra, hogy löni fognak. Emlékszem Orosz Zoltán szavaira. Azt mondta: - Barátaim, énekeljük el a Himnuszt! Éppen a balsornál jártak, amikor a Batka köz felől alacsonyán szálló repülőnek megláttam a torkolattüzét. Úgy vágtuk magunkat hasra, hogy a motort is fellöktük. Az eszünket vesztve rohantunk. A második sorozatnál láttam, hogy az előttem gyereket vezető anya hátán szétnyílik a kabát. A kislány a templom kerítéséhez, én a templomkert kerítéséhez húzódtam. A harmadik sorozatnál Sulák Mihály borbély feleségének fogtam pártját. Szürke nadrág és drapp ballonkabát volt rajta. A Pauk-féle háznál jártunk, amikor a negyedik sorozat jött. A ház falához lapultunk. Amikor ötödször lőttek, egy kb. 30 m-re levő kapubejáróba húztam Ildit. A hatodiknál már a borbélyműhelynél voltunk. Akkor lőtték szét a szodagyár előtti lovakat. Egy szilánk az ajtóüvegből a szemembe repült, egyébként nem sérültem meg.

Egy-két óra múlva kimerészkedtem, megnéztem a teret. Eldobálva minden, amit bevásároltak az emberek. Az út fel volt szaggatva. A Podolák házat, ahol a begyűjtési hivatal volt, feldúlták. A szétlőtt szódáslovak gazdájának a fiai a községházán fel akarták gyújtani a szönyeget. Sikerült lecsillapítani és hazakisérni őket. Az emberek a bánatukkal voltak elfoglalva. Szigeti Béla ügyvéd ismeretlen tettes ellen tett főljelentést.

Szűrszabó Gabriella

Sárközi Máttyás

MENEKÜLŐK elbeszélés

Egy ideig csendben figyelt a kattogó zakatolásra, azután körme hegyével foltot kapart a deres ablaküvegen, és megpróbált kikandikálni. Havas, buckás tér vágatott vissza irányban, ágas-bokros fák tar sziluettje villant, távirós vezetékek huzalai cikáztak égnek ívelő vonalban, majd váratlan hirtelenséggel lebukva, mint vihar előtt röpködő molnárfecskék.

Gyide mélyen aludta a szemközti ülésen. Svájccsapkás feje ide-oda billent, szája kissé szétnyílt, és arcáról eltűnt az a kedélyes-ravasz mosoly, melynek segítségével máskor mesterien leplezett izgalmat, félelmet, piszkos hátsógondolatokat. Az álomöntudatlanságban karakterét veszítve, inkább egy haslóvéses barikádharcoséhoz lehetett volna hasonlítani ezt a szinte súlytalanul billegő, borostás állú, nyíratlan, mosdatlan koponyát.

A fülkében ázott bagaria szag elegyedett erős cigaretták füstjével. Az a bizonyos vasúti keverék, amely hideg verejtékcseppekben ülepszik le a piszkos ablaküvegen s amit tenyerünkön, homlokunkon hordunk hosszú utazás után. A nikotinbűz legodaadóbb apostolának egy gyűrött úrinő bizonyult, aki hajnal óta egymás után gyújtott egyik komisz férficigarettáról a másikra. Közben kitaratóan tanulmányozta a „Béke és Szabadság” című képes újság egy öt hónapos számát. A felé eső oldalon óriási kereszt-rejtvény terpeszkedett, melyet toll hiányában kénytelen volt fejben összerakni, mint sakkfeladvány fejtők a bonyolult hadállásokat.

Mikor a vonat bepöfögött a következő állomásra, Ádám kitekintett az ablakon. A szerelvény a pályaudvaron kívül vesztegelt. A kopár és füstös váltóház mögött hamuszürke egyenruhás katonák mozogtak. Fegyvereiket csattogatták, nevetgéltek, toppantgattak a térdig érő hóban. A mozdony hosszát és éleset fűtventett, a szerelvény zökkenve megindult. Pár száz métert arrébb fújtatott, majd újra lehorgonyzott a behavazott rétek közt magányosan meredező állomásépület előtt. Nem szállt le senki, elhagyni a kocsi rosszillatú melegét. Az állomás felől sem igyekezett felszálló, csak a rakodópadtól ballagott elő egy öreg vasúti. A mozdony irányába lépdelt, s hosszú párbeszédbe elegyedett a fűtővel. Az utóbbi napokban mindenkinék beszélhetnének, a problémák és történetek kiszínesedtek, mint a nagyra fújt szappanbuborék, melyen ha torzultan is, de ott rezeg a környék apró tájképe.

Gyide felriadt álmából.

– Leszállunk?

– Túl messze vagyunk még.

– Zalalövön igazoltatnak.

– Add a zsákot!

– Az anyám almát pakolt – nevetett Ádám, de erőltetett nevetése mögött ideges ingerültség lappangott.

– Van még cigarettád? – kérdezte Gyide, és az arcára visszatért sunyin okos mosolya.

– Gyerünk!

Harcincöt percnyi járás után érkeztek az erdészlakoz. A kis szobában mosóüst gőze, friss túró, ázott nagykabát, füstölt sódar szaga keveredett eleggyé az alacsony mennyezet alatt. Az erdészné a tüzet élesztgette, a sarok félhomályába húzódva töpörödött nagymama üldögélt, s az emberek és bútorok lábai közt egy hároméves forma, nagy fejű kislány sündörgött, botladozott. Ijedt szemeket meresztett az idegenekre.

– Tudom én, hogy mi járásban vannak – mosolygott a fiatalasszony, ezüstfogait villogtatva. – A férjem szomszédolni ment, de ha leülnek egy percre... Helyet mutatott az asztalnak támasztott moslék-keverőfa, a havas-saras vesszőserű s a frissen behordott, tyúkganlepte tűzifa rettenetes rendetlenségben.

– A csapásra én is ráállítom magukat.

– Aztán nem kell ám félni senkitől – szólt az apróra aszalódott öregasszony. – Errefelé rendese a népek.

Mint amerre az erdei állatok járnak az ivóhelyre, úgy sorjázott a sokféle nyom a hólepte avaron. Kis nyomok és nagy férficsizmák lenyomata, gumisarkok, írásos, hullámrájos nyoma, sötét pántlikába fonódva feketéllett a lombtalan, téli erdők és jeges-deres dombok között. Mélyen fekvő völgyekbe vitt ez a keskeny csapás, fagyott rögű szántások bokaficamító barázdáin vezetett át, soha nem jár úton, ember nem lakta vidéken.

A völgyfal tövében megüledett hóban gázoltak, csapódó vesszőket markolva, fától fáig kapaszkodva a parti meredeken. A völgy peremétől Ádám visszapillantott. Ziháló tüdejébe élesen nyilallt a hideg levegő. Ott kanyargott előtte a végtelenbe futó ösvény, idegen emberek sokféle nyoma. Szédülten kacskaringós út, horpadásokba, töbrökbe meggyült, térdig érő havon keresztül, a fehér kérgű nyírfák apró ligetén át, föl az agyagos parton.

Egy elsárgult kukoricatábla szélében megtalálták az ősztől maradt csöszgórét, és elszibbadt tagokkal ereszkedtek a reves kukoricaszárra.

– Elő az almával! – szólt Gyide.

Félkönyökre dőlve harsogtatták a sanyanyú almát. Erőtlen szél támadt, s az út menti erdő fáirol csomókban hullott az átlatyakosodott hó. Egy-egy vén feketerigó rebent fel, megzörrentve a száraz avart, mintha ember járna az erdőn.

Ádám Gyidére pillantott. Fáradtan, üres tekintettel forgatta ujjai közt az almát. A városra gondolt, ahol előző este még a híd felé sietett, szürkületkor, korán jött téli ködben, egyedül baktatva kihalt utcákon, sietősen átvágya kiürült te-

reken, a távolban fel-felcsattanó, tompa robbanásokat, éles gépfegyversorozatok neszelve. Itt, a természetben minden más volt, de a táj háborítatlansága felett ott rezgett valami nyugtalanság. A havas környék az alacsony, ölmos égre vetítette a dűlőutakon bukdácsoló fesztült izgalmát.

A szürke égre szinte önmaga árnyéka-ként rajzolódott ki a templomtorny sziluettje. Vékony jégréteg húzta be a tócsákat, és a sár jéggé fagyott az országhúton. Csontig hatoló, hideg szél támadt. A kövesúton letérve, kertek között osontak. A sötétbe rejtőzött ház kiskertjében, tarogonabokrok mögött, tíz-tizenöt ember ácsorgott. A nehézkes göncökbe öltözött csoportból kirítt egy idősebb, görnyedt férfi, aki a budapesti postások egyenruháját viselte.

Hórihorgas parasztember lépett a csoporthoz. A sötétben nem lehetett kivenni arcvonásait, vállát felhúzza, zsebre dugott kézzel toppant a várakozókhoz. A szoba melegéből jöhetett, és vastag bekecsében is szinte görcsbe húzta, topogni kényszerítette a hideg éjszaka. Ádám, aki közel állt hozzá, pálka meleg illatát érezte az öreg csónakos leheletén.

– A feleségem vezet tovább önöket a túlsó parton. Nekem vissza kell jönnöm a csónakkal. A viteldíj száz forint. A pénzt a feleségemnek tessék adni.

A kis házban valaki félrehúzta az ablakból a függőnyt. Egy másodpercre az udvar sarára vetült az ablak kivilágított négyezőge.

– Együtt vagyunk, kérem? Akkor indulhatunk, mert a fiam már vár a parton.

Sötét vízmosság tátongott a kert aján. A fehérre meszelt védőkorlát alatt átbújva egyenként csúszkáltak le az árok mélyére. A völgy fenekén keskeny út kanyargott fenyőfák között. A bokrok alól álmából felriasztott vadnyúl ugrott ki hirtelen, és rémülten szökdecselve eltűnt a sötétségben. Tízperces út után már közelről hallatszott a folyó csobogása. A cserjéből kiérve ott csillogott a sötétlő víztükör és a félhomályban is jól kivehető volt a nagy dereglé, amint a hullámonkon kiemelkedő facsonkok között vergődve, lassan egyre közelebb került a part a bozótrengetégekbe vágott öbölhöz. Fokozatosan eltűnt a vízen úszó árnyék, csak az ütemes evezőcsapások csobbantak, majd a ladikfenék csikorgása hallatszott a parti köveken, azután dobogó lábak tompa zaja, ahogy az emberek sietve igyekeztek felszívódni a nádrengetegben. Alig pár perc fesztült várakozás után visszatért a csónak, és kikötött a partra fektetett palló mellé. Most már tisztán lehetett látni a fiatal legényt a csónak orrában, amint kezében egy széles szénrakodó lapáttal irányította az ódivatú vízi alkotmányt.

– Eddig elég simán megy minden – mormogta Gyide, és a hangján fojtott izgalom érződött, mintha magamagát biztatná, hogy eddig megsegítette őket az Isten. De a foga azért össze-összekocant.

A ladik legvégébe kerültek. Nekirugaszkodott a két evezős a lapát tolásnak, és idegölő lassúsággal himbálózni, lökődni kezdett a csónak a túlsó part felé. – A Styx vén ladikosa – gondolta Ádám. – És a szászforintos obulus. A vízre nézett és úgy mondta halkán:

– Az egész olyan, mintha...

Ebben a pillanatban megbolydult az éjszaka. Az ország út felől könnyű terepjárók ereszkedtek le a fenyves liget fái közt. A reflektorpárok furcsán döccenve ugráltak az öles fatörzsek mögött letűnve, majd újra kibukkanva. Húsz méterre lehetett a parttól. Rakétapisztolyok durrantak, és pillanatok alatt sístergő, fűtüllő tűzijáték vörös fényében úszott az egész tájék. Géppisztoly-sorozat perdült, és a vízbe csapódó golyók a ladik közvetlen közelében surrogtatták a hullámokat.

– Az anyátok, az anyátok szentségét! – nyögte a postás, és lekushadt a csónak fenekére.

A parton vakító fényű reflektor gyuladt fel, és a fénypászma egyenesen a ladikara világított. Újabb sorozat kelepelt, és egy-két lövedék most már a hajótest dongáiba fúródott.

– Ugorjunk! – lökte vállon Ádámot Gyide, és szinte gondolkodás nélkül a vízbe vetette magát. Ádám áthengeredett a csónak peremén. Nehéz bakancsában, vastag kabátjában erős tempókkal próbált a part felé úszni. A víz átitatta a ruháit, úgyhogy azok ólomsúlyként húz-

ták lefelé. Ahogyan végre elérte az iszapos partot, és a vízbe csüngő szederágak segítségével próbálta szárazra vonszolni magát, a reflektor fénye ráirányult, és egy pillanatra elvakította. Kénytelen volt visszaereszkedni. Fél perc sem múlt el és Gyide görnyedve kúszó alakja jelent meg a cserjék mögött. Fél térdre ereszkedve nyújtotta a karját.

Félig önkívületben törték át magukat a nádrengeteg sűrűjén. Lassan világosodni kezdett az ég alja. Ádám megizgadt a futásban, és vastag kabátja úgy tapadt a pulóvérehez, mint egy gőzölgő dunsztkötés. Gyide mintegy öt méterrel futott előtte a domboldali dűlön, de elfúló zihálását tisztán halhatta.

Hirtelen megtorpant.

– Ádám, ez már a drótsövény!

A drótsövény. A senki földje. A hajnal ferde sugarú fényben eltűnt az idegen föld: piszkos zöld rétek, a gyér hótakaró alól kibukkanó fűcsomók. Az erdő szélén karókra tűzött apró piros-fehér zászlókat lobogtatott a szél.

Ádám visszapillantott. A hegyoldali fái meg-megborzongtak. Szakadozott, vékony felhők rohantak a hajnali égen, mint robbanás után felszálló füstgomolyagok. Gyide már ereszkedett is lefelé a havas, agyagos töltés oldalában. Pár lépés után elbukott, és nadrágféken csúszott tovább.

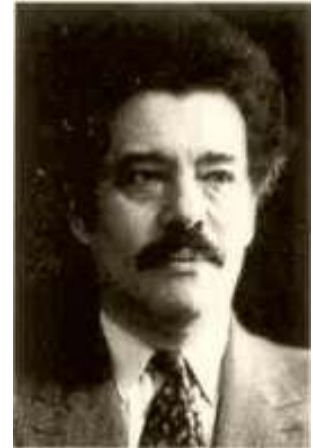
– Gyere már, Ádám, az Isten szerelmére!

Ádám visszaaraszolt a töltés tetejére, megállt, és elvékonyodott hangon kiáltotta:

– Gyide, hallasz engem? – Én megyek vissza! Hallasz engem?

Gyide már a cölöpök övezte réten törtetett. Egy pillanattal visszafordult, és kezét magasra emelve kiáltott valamit, de a szél elvitte a hangját, csak foszlányokban ért a kiáltás a töltés magasába.

Ádám megindult vissza az ösvényen, és alakját rövidesen elnyelte a csemeterdő szürke-vöröse.

Sárközi Máttyás

Így emlékszünk '56-ra a tengerentúlról

Beszélgetés az ünnep kapcsán Donna és John Looze-zal (a kö-zépiszkola amerikai vendégtanáraival)

Már az első beszélgetéseink alkalmával elmondták az amerikai vendégtanárok, hogy gyermekkoruk távolából emlékeznek az 1956-os magyarországi eseményekre. Felkeltették kíváncsiságomat, ezért feltettem nekik néhány kérdést.

– Milyen volt a légkör az Egyesült Államokban az ötvenes évek közepén?

– Az emberek nagyon féltek a kommunizmustól, a gyermekbénulástól és az atombombától. Ezenkívül megindult a gazdasági növekedés is. A katonák hazatérték a II. világháborúból, megnősültek, és sok gyerek született. A városok és a zöldövezetek terjeszkedtek.

– Hogyan lehetett érzékelni a kommunizmusellenességet?

– Az emberek óvóhelyeket építettek a házaik alatt vagy a kertjeikben. Helyiségeket alakítottak ki a föld alatt, vizet, élelmet és ágyakat vittek le, mert attól féltek, hogy a kommunis-ták bombázni fogják Amerikát. Voltak polgári védelmi gyakorlatok is. Amikor megszólalt a sziréna, az iskolában a pad alá kellett bújni. Nyáron pedig nem mehettünk a strandra a gyermekbénulás miatt. A tévében arról beszéltek, mi történik az Egyesült Államok és az oroszok között. Mentek a találgatások, hogy mi történik, ha Sztálin meghal.

– McCarthy* hatása jelen volt még az USA-ban?

– Az ötvenes években szűnt meg. Emlékszem rá, borzalmas volt. Nemrég készült róla egy kiváló film: *Good Night and Good Luck* a címe. *George Clooney* rendezte. Érdemes megnézni. Az ötvenes években volt egy tévé kommentátor, *Edward R.*

Murrow, akinek része volt McCarthy kiiktatásában. Ő a film főszereplője. A film fekete-fehér. A címe onnan ered, hogy Mr Murrow mindig úgy köszönt el a műsora végén, hogy „Good night and good luck” (Jó éjszakát és jó szerencsét). Kiváló film.

– Tehát a Szovjetunió, a volt szövetséges, az Egyesült Államok nagy ellensége lett.

– Igen, amint a háborúnak vége lett. Sőt már előbb is tudta a többi kormány, hogy Sztálin országokat fog megszállni. Úgy tanuljuk a történelemben, hogy a háború alatt már lehetett tudni, hogy az oroszok bejönnek Kelet-Európába. Volt egy elmentmondásos megítélésű tábornokunk *George Patton*, aki olyan kijelentést is tett, hogy a háború után a németeket kellett volna felfegyverezni, és az oroszok ellen harcolni.

– Akkoriban mit tudatok Kelet-Európáról?

– Tudtuk, hogy az oroszok bejöttek, és egész Kelet-Európát elfoglalták. Szögesdrótkerítést és őrtornyokat állítottak, hogy az emberek ne tudjanak elmenni. Tudtuk, hogy egy birodalmat hoznak létre.

– A forradalomról hogyan értesültetek?

– A televízióból. Én 11 éves voltam, *John* pedig 14. Néztük a tévében.

– Nagy hír volt?

– Ó igen, nagyon nagy hír volt. Először azt láttuk, hogy a forradalom kitört, mindenki boldog, a diktátorokat elzavarták, azután pár nap múlva megjelentek az orosz tankok.

– Emlékeztek a tévében látott képekre?

– Igen. Először láttam molotov koktélt. Azután Budapest utcáin áramlottak be az orosz tankok. Emlékszem, ahogy a

tankok hosszú sora ment végig az utcákon. Láttuk, hogyan tud egy molotov koktél megállítani egy tankot.

– *Hogyan reagáltak az emberek arra, amit a tévében láttak?*

– Mindenki örült, amikor elkezdődött, örültünk, hogy ez az ország szabad lesz. De azt is gondoltuk, hogy az oroszok ezt nem fogják engedni. Tehát ami történt, várható volt. A koreai háborúnak akkortájt lett vége, az amerikaiak nem akartak háborúba menni. Attól féltek, hogy nukleáris háború lesz, az oroszok bevetik az atombombát Amerika ellen. Ugyanakkor láttuk a tévében, hogy a budapesti emberek azt kérdezik, hol van Amerika, miért nem tesznek valamit.

– *A kíváncsiságról hallottatok?*

– Emlékszem egy családra, akik Magyarországról érkeztek a városunkba, Illinois államba, Chicagótól délre. Több gyerekük volt, és a fiuk az én általános iskolámba járt. Személyesen nem ismertem, de örültem, hogy valaki megmenekült.

– *Aztán láttunk képeket arról, hogy sok ember hagyja el az országot, és megy Bécsbe. Olyan félelmek is voltak, hogy az oroszok majd követik őket, hiszen Bécs nincs messze a határtól.*

– *Ti hogyan éltétek meg az eseményeket?*

– Emlékszem, különösen gyerekejjel nem értettük, hogy miért nem mehetünk segíteni nekik. Nagyon szomorú volt. Tehetetlen érzés volt, hogy tenni akarunk valamit, tenni kellene valamit, de nem lehet.

Barta Zoltánné

* Joseph McCarthy (1909-1957) amerikai republikánus politikus. A második világháború után szenátorrá választották. 1953-ban elnöke lett a nagy befolyású Állandó Nyomozási Albizottságnak. Ellentmondást nem tűrő keresztkérdései, rosszindulatú gyanúsításai révén számos ártatlan polgárt és tisztségviselőt állított bíróság elé. A kommunista „borsorkányüldözés” fő alakja. (*Dömötör Attila: Történelmi Lexikon Saxum Kft. 1999.*)

A középiskola rendezvényei az 1956-os forradalom tiszteletére

2006. október 20. **iskolai ünnepség** a városi művelődési házban

Interaktív kiállítás 2006. október 12-25.

Rendhagyó történelem óra 2006. október 18. a 12. évfolyam számára

Jászberény Város Önkormányzata tervezett programjai az '56-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára

Október 22-én

10.00 órakor **Istentisztelet** a Református templomban

Október 23-án

9.00 órakor **Ünnepi szentmise** a Ferences templomban

10.00 órakor **Megemlékezés az 56-os emlékműnél Ünnepi beszéd**

11.00 órakor **Megemlékezés a Városháza előtti téren**

A megemlékezést követően tiszteletadás és koszorúzás az Fehértói temetőben.

12.00 órakor **Az 56-os Szövetség Országos Elnöksége által adományozott Kítüntetések átadása** a Városháza dísztermében.

14.00 órakor **Próza- és vers- és képzőművészeti diákok részére az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére. Mi vezetett 1956 októberéhez?** pályázat eredményhirdetése.

Helye: Déryné Művelődési Központ

18.00 órakor **Ünnepi hangverseny a Főtemplomban**

M e g h í v ó

Újszász Város Önkormányzata tisztelettel meghívja a város lakosságát

2006. október 23-án (hétfőn) 16 órára

az 1956-os forradalom 50.

és a Magyar Köztársaság kikiáltásának 17. évfordulója

tiszteletére rendezendő ünnepi megemlékezésre a művelődési házban.

Ezt követően koszorúzásra kerül sor a kopjafánál.

Ünnepeljünk együtt tisztességgel, méltósággal!

Linkgyűjtemény az 1956-os forradalom és szabadságharchoz

Az 1956-os forradalom és szabadságharc lap oldala:

<http://www.1956.lap.hu/>

Az 1956-os magyar forradalom arcát és sorsát bemutató portrék és tanúvallomások:

<http://www.1956.hu/>

Az 1956-os szövetség hivatalos honlapja:

<http://www.56osszovetseg.hu/>

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 13 napja képekben:

<http://www.seljan.hu/1956/>

A 2006-os állami ünnepségsorozat programja:

<http://www.19562006.hu/>

A Magyar Rádió 1956 októberében sugárzott beszédei (meghallgatható, letölthető):

<http://1956andras.atw.hu/>

Cikkek, interjúk, 1956-os eseménytörténet:

<http://www.tarlan.hu/>

Eörsi László honlapja: Fotóalbum 1956-ról a Budapest Főváros Levéltárának képanyagából:

<http://www.eorsilaszlo.hu/56.html>

Válogatások a korabeli sajtóból:

<http://szabadnet.origo.hu/index.html>

Budapest Főváros Levéltárának képanyagai az 1956-os forradalom és szabadságharcról:

<http://www.bparchiv.hu/demo/magyar/56demo/start.shtml>

Képgaléria az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeiről:

<http://www.geocities.com/hfkhunsor/hunsor/1956/index56.htm>

Amerikai Magyarok Szövetségének honlapja (angol nyelvű):

<http://www.hungary1956.com/>

A Lengyel Köztársaság Külügyminisztériumának '56-os honlapja (magyarul is):

<http://www.1956.pl/>

Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárának gyűjteményéből 1956-os röplapok:

<http://mek.oszk.hu/kiallitas/1956/html/roplapok.htm>

Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárának gyűjteményéből könyvek, könyvrészletek, folyóiratok és fotók:

<http://mek.oszk.hu/kiallitas/1956/html/mekdok.htm>

A Magyar Rádió tudósításai, adásai 1956. október 23 - november 4 között:

<http://kincsestar.radio.hu/jeles/jelesokt.23.php>

Összeállította: Müller Gabriella

Illyés Gyula

EGY MONDAT A ZSARNOKSÁGRÓL

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,
nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van
nemcsak a füst-sötét
lobogó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fal-morse-jében,
nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös!
ott zsarnokság van
nemcsak a katonásan
pattogatott „vigyázz!”-ban,
„tűz!”-ben, a dobolásban,
s abban, ahogy a hullát
gödörbe húzzák,
nemcsak a titkon
félignyílt ajtón
ijedten
besuttogott hírekben,
a száj elé hulltan
pisszt jelző ujjban,
ott zsarnokság van
nemcsak a rács-szilárdan
fölrakott arconásban
s e rácsban már szótlán
vergődő jajsikolyban,
a csöndet
növelő néma könnyek
zuhatagában,
kimeredt szembogárban,
ott zsarnokság van
nemcsak a talpraálltan
harsogott éljenekben,
hurrákban, énekekben,
hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak az ernyedetlen
tapsoló tenyereken,
kürtben, az operában,
épp oly hazug-harsányan
zengő szoborkövekben,
színekben, képteremben,
külön minden keretben,
már az ecsetben;
nemcsak az éjben halkán
sikló gépkocsizajban

s abban,
megállt a kapualjban;
hol zsarnokság van, ott van
jelenvalóan
mindenekben,
ahogy rég istened sem;
ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,
abban, ahogy a gyermek
idegennek félelget;
nemcsak a szögesdrótnan,
nemcsak a könyvsorokban
szögesdrótnál jobban
butító szölamokban;
az ott van
a búcsúcsókban,
ahogy így szól a hitves:
mikor jössz haza, kedves;
az utcán oly szokottan
ismételt hogy-vagy-okban,
a hirtelen puhábban
szorított kézfogásban,
ahogy egyszercsak
szerelmed arca megfagy,
mert ott van
a légyottban,
nemcsak a vallatásban,
ott van a vallomásban,
az édes szó-mámoren,
mint légy a borban,
mert álmaidban
sem vagy magadban,
ott van a nászi ágyban,
előtte már a vágóban,
mert szépnek csak azt véled,
mi egyszer már övé lett;
vele hevertél,
ha azt hitted, szerettél,
tányérban és pohárban,
az ott van az orrban, szájban,
hidegben és homályban,
szabadban és szobádban,
mintha nyitva az ablak,
s bedől a dögszag,
mintha a házban
valahol gázfolyás van,

ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzeletedben
se vagy független,
fönt a Tejút is már más:
határsáv, hol fény pásztáz,
aknamező; a csillag:
kémlelő ablak,
a nyüzsgő égi sátor:
egyetlen munkatábor;
mert zsarnokság szól
lázból, harangozásból,
a papból, kinek gyórol,
a prédikációból,
templom, parlament, kámpad:
megannyi színpad;
hunyor-nyitod a pillád,
mind az tekint rád;
mint a betegség,
veled megy, mint az emlék;
vonat kereke, hallod,
rab vagy, rab, erre kattog;
hegyen és tenger mellett
be ezt lehelled;
cikáz a villám, az van
minden váratlan
zörejen, fényben,
a szív-hökkenésben;
a nyugalomban,
e bilincs-unalomban,
a zápor-zuhogásban,
az égigérő rácsban,
a cellafal-fehéren
bezáró hóesésben;
az néz rád
kuttyád szemén át,
s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;
mint víz a medret,
követed és teremted;
kémlelődsz ki e körből?
ő néz rád a tükörből,
ő les, hiába futnál,
fogoly vagy s egyben foglár;
dohányod zamatába,
ruháid anyagába,
beivódik, evődik
velődik;
eszmélnél, de eszme
csak övé jut eszedbe,

néznél, de csak azt látod,
mit ő eléd varázsolt,
s már körbe lángol
erdőtűz gyufaszázból,
mert amikor ledobtad,
el nem tiportad;
s így rád is ő vigyáz már,
gyárban, mezőn, a háznál,
s nem érzed már, mi élni,
hús és kenyér mi,
mi szeretni, kívánni,
karod kitárni,
bilincseit a szolgálta
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
gyermeked neki nemzed,
hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled búzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;
vakondként napsütésben,
így járunk vaksötétben,
s fészengünk kamarában,
akár a Szaharában;
mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
a dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,
mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

(1950)

